

Memòria de don Manuel

La setmana passada es presentava a Elx (Baix Vinalopó) el Fons Manuel Sanchis Guarner. Amb ell es completa l'Arxiu de la Memòria, constituït amb el fons documental aplegat per la Fundació Ausiàs March sobre l'activitat política, cultural i social del País Valencià durant la clandestinitat i fins al 1977.

Dins d'una capsa de sabates, en petites fitxes de paper finíssim, reciclat, s'hi guarda el tresor. Són les joies aplegades durant anys –anys de voltar pel país, de preguntar i anotar, d'estudi–: en cada paperet, un refrany (per exemple i per atzar: “Malalt que replega la roba, morir-se vol”); cada refrany curosament ordenat dins de la capsa.

És una part, una mostra de la setantena llarga de capsos i arxivadors que formaren l'arxiu de treball (l'arxiu personal és a la Biblioteca Valenciana) del filòleg, l'historiador, folklorista i mestre (“mestre dels mestres”, l'anomenen encara avui els que li reconeixen l'ensenyança), Manuel Sanchis Guarner (València, 1911-1981). Ara, juntament amb la resta de material, la capsa de cartró amb els refranys ja és, oberta a la classificació, oferta a l'estudi i el treball, part de l'Arxiu de la Memòria constituït l'any 1999 a Elx.

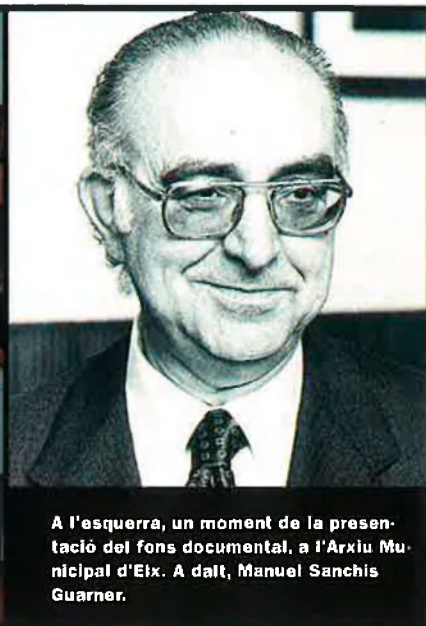
Hi és la capseta amb els refranys o aquella altra que, amb un característic sentit de l'humor, guarda “Anònims, insults i altres coses” (unes “altres coses” com ara, per exemple, documents de la càtedra de la Universitat de València, que, precisament pel seu destacat compromís polític i cívic amb el país, no va obtenir fins a l'any 1979) i que deixen constància de la persecució i els atacs de què va ser objecte, durant l'anomenada “batalla de València”, don Manuel, l'intel·lectual a qui Joan Fuster, i no sense un deix de tristesa, anomenava –com va recordar Eliseu Climent des d'Elx– “el nostre parallamps”.

I hi són també, entre molt d'altre material, els quaderns que fan guspirejar els

ulls dels estudiosos i que des de la seva arribada, i sense que els hagi calgut el concurs de la publicitat, protagonitzen ja dues de cada tres consultes de l'Arxiu de la Memòria: perquè aquests quaderns esgrogueïts, amb la seva pulcra transcripció fonètica, que ja han arribat a Elx ben ordenats i llestos per a la consulta, són una part del famós *Atlas Lingüístico de la Península Ibérica (ALPI)*: una obra, resumeix el rector de la Universitat d'Alacant (UA), Salvador Ordóñez, “minuciosa i, des del punt de vista lingüístic, importantíssima”.

Devers l'any 1914, el filòleg Ramon Menéndez Pidal va planejar la consecució d'aquest atlas (que, com totes les obres similars, havia d'acabar traslladant les dades en un seguit de mapes per mostrar visualment l'abast de determinats sons i paraules) i en va encarregar la direcció al seu alumne Tomás Navarro Tomás. L'any 1930 es va preparar el qüestionari per a les enquestes que tres grups de lingüistes començaven el 1931. Francesc de Borja Moll i Manuel Sanchis Guarner van formar l'equip encarregat de resseguir el territori dels Països Catalans.

Només de veure les dates en què es desenvolupava aquesta tasca es pot deduir quina va ser la causa que la va aturar sobtadament: la guerra del 36 i la posterior ocupació del país i de l'estat pel règim franquista van representar, també per a l'ALPI, un tall del qual encara no s'ha recuperat. Tomás Navarro Tomás, com el mateix Sanchis Guarner, va haver de marxar a l'exili i, amb ell, ho feren els quaderns de l'atles, que no tornaren a la Península fins al 1951. Des d'aleshores, només se'n va poder editar

A l'esquerra, un moment de la presentació del fons documental, a l'Arxiu Municipal d'Elx. A dalt, Manuel Sanchis Guarner.

un primer volum introductor, l'any 1962. I res més. L'edició es va paraitzar i els quaderns es van dispersar per diversos arxius. Al de Sanchis Guarner es van conservar les enquestes que havia elaborat juntament amb Borja Moll, a més de les que corresponen a l'Aragó, Múrcia, Burgos o bona part del País Basc, entre d'altres. Totes són, avui, al Centre Cultural Sant Josep. A Elx.

I allà és on el 25 de febrer s'aplegaven Diego Macià, alcalde de la ciutat, i Encarna Marco, regidora; Salvador Ordóñez, rector de la UA; Joan Carles Carbonell, vicerector de la Universitat de València; Joana Gallar, vicerectora de la Universitat Miguel Hernández d'Elx; Josep Manuel Sanchis, nebot del lingüista, en representació de la família; Ferran Villalonga, director general de la Fundació Telefónica, i Eliseu Climent, de la Fundació Ausiàs March, per presentar públicament l'arribada d'aquest fons a l'arxiu de la ciutat del Misteri.

Val a dir que no han estat poques les peripècies viscudes pel conjunt documental que avui forma l'Arxiu de la Memòria (i que compta uns 200.000 documents), abans de trobar l'allotjament definitiu. Perquè tota la documentació aplegada en el seu moment sota l'emparrada del Centre d'Estudis i Documentació (CED) —gestionat per la Fundació Ausiàs March i creat l'any 1970 per qui aleshores n'era president, Joaquim Mal-

donado—, amb la voluntat explícita de preservar la memòria política, cultural i social del País Valencià bo i recollint la documentació generada per partits polítics i entitats de tota mena durant la lluita antifranquista i la transició, es va traslladar, primer, a Barcelona. Va ser entre els anys 1988 i 1989, quan la Generalitat Valenciana va negar els recursos que calien per al condicionament i manteniment del fons i es va cedir en dipòsit al Centre d'Estudis Històrics Internacio-

nals de la Universitat de Barcelona, on es van ordenar i conservar. L'any 1999, arran d'un acord entre la Fundació Ausiàs March, l'Ajuntament d'Elx i les universitats d'Alacant i València, i amb el suport de la Fundació Caixa, els fons del CED van arribar a Elx per constituir l'Arxiu de la Memòria. Només va quedar pendent d'incorporació el fons Sanchis Guarner. I ara ja hi és.

Núria Cadenas

Què hi ha al Fons Sanchis Guarner?

—“Ara està inventariat però no classificat”, especificava Rafael Navarro, director de l'Arxiu i de la Biblioteca municipals d'Elx davant d'una mostra del material que s'ha constituït en Fons Manuel Sanchis Guarner. A grans trets, però, i esperant el treball dels professionals, que en detallarà el contingut, podem avançar alguns dels elements que omplen les 78 capsas d'aquest Fons de l'Arxiu de la Memòria.

—30 capsas amb els quaderns de l'*Atlas Lingüístico de la Península Ibérica*, ALPI.

—400 fotocòpies sobre el projecte d'Estatut d'Autonomia per al País Valencià de l'any 1931.

—Una cinquantena de documents de la comissió mixta per a l'aplicació del decret de bilingüisme del País Valencià.

—Material divers per a l'elaboració d'estudis filològics, lingüístics, etnogràfics, de geografia humana, etc. Inclou fotografies, mapes, iconografia valenciana antiga (dibuixos, escuts, gravats...), cançons populars, reculls d'indumentària tradicional, estudis sobre la llengua (el parlar de la Canal de Navarrés, els noms dels ocells, els noms dels peixos), sobre els cognoms valencians, la morfologia urbana de les poblacions valencianes o la València musulmana.

—Reculls d'articles, estudis, tesis i treballs d'especialistes com ara García Cárcel, Beatriu Civera, Josep Costa, Rubió i Tudurí, Lluís Guarner o Enric Valor.

—Correspondència privada, bona part de la qual, relativa a l'ALPI.